

Instytut Pamięci Narodowej

<https://ipn.gov.pl/pl/aktualnosci/1851,Promocja-Atlasu-polskiego-podziemia-niepodleglosciowego-19441956-Krakow-23-stycz.html>
06.04.2026, 05:58

Promocja „Atlasu polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956” - Kraków, 23 stycznia 2008 r.

23.01.2008

Kilkadziesiąt osób przybyło 23 stycznia br. do Wojewódzkiej Biblioteki Publicznej w Krakowie na prezentację wydanego przez Instytut Pamięci Narodowej „Atlasu polskiego podziemia niepodległościowego 1944-1956”.

Historycy z IPN dr Maciej Korcuć i dr Rafał Wnuk przedstawili genezę, założenia i zawartość tej kilkusetstronicowej pracy, prezentującej powojenne konspiracyjne oddziały zbrojne. Zdaniem prowadzącego spotkanie dr. hab. Zdzisława Zblewskiego z krakowskiego oddziału IPN „Atlas” mógłby stać się pierwszą częścią cyklu, przedstawiającego w kolejnych tomach opozycję polityczną oraz szeroko rozumiany opór społeczny w PRL. Grzegorz Szymanowski z Kuratorium Oświaty w Krakowie wskazywał na znaczące walory edukacyjne Atlasu oraz możliwości wykorzystywania go podczas zajęć z młodzieżą gimnazjalną, licealną i akademicką.

Spotkaniu towarzyszyło otwarcie wystawy fotograficznej „O Orła w koronie” poświęconej działającemu w Polsce południowej zgrupowaniu partyzanckiemu „Błyskawica”, pod dowództwem Józefa Kurasia „Ognia”.

Do 1989 roku w wydawanych w PRL publikacjach organizacje niepodległościowe działające w Polsce po wyparciu Niemców przez Armię Czerwoną najczęściej nazywane były „reakcyjnym podziemiem”. Z powodu braku dostępu do źródeł dokumentowych oraz zrozumiącej niechęci do składania relacji przez byłych konspiratorów nieliczne prace publikowane na Zachodzie i książki, ukazujące się w drugim obiegu w Polsce, zaledwie sygnalizowały problem. Upadek komunizmu stworzył nową sytuację. Historycy otrzymali dostęp do dokumentów spoczywających w archiwach państwowych i do niektórych akt aparatu bezpieczeństwa. Równie silnym impulsem było przełamanie bariery milczenia środowisk kombatanckich. Dzięki temu w drugiej połowie lat 90. pojawiło się wiele opracowań poświęconych podziemiu antykomunistycznemu. Ważną cezurą w badaniach było powstanie IPN. Szeroki dostęp do akt Urzędu Bezpieczeństwa pozwolił w wielu przypadkach na uszczegółowienie i weryfikację wcześniejszych ustaleń, stał się też asumptem do podjęcia badań w regionach, gdzie tematyka ta nie budziła większego zainteresowania specjalistów. Dzięki dokumentom z archiwów IPN możliwe było wyświetlenie i przeanalizowanie metod stosowanych przez aparat bezpieczeństwa wobec członków podziemia niepodległościowego. Największy wkład w te badania wnieśli historycy z dwóch środowisk: autorzy „Zeszytów Historycznych WiN-u” oraz uczestnicy seminarium doktorskiego prof. Tomasza Strzembosza. Wielu z nich współtworzyło ten atlas. Idea jego wydania narodziła się niedługo po powstaniu IPN, gdzie pracę znalazła czołówka badaczy zainteresowanych powojenną konspiracją antykomunistyczną, mających świadomość, że istnieje potrzeba całościowego przedstawienia tego zagadnienia, a jednocześnie liczba dostępnych materiałów źródłowych koniecznych do stworzenia tej syntezy, jest olbrzymia. Stąd wziął się pomysł zaprezentowania wyników badań według

jednolitego schematu terytorialno-problemowego. Do prezentacji tak bogatego materiału faktograficznego, dokumentującego zjawiska o dużym zróżnicowaniu przestrzennym, wybrano formę atlasową, fotograficzną i dokumentacyjną. Pozwoliło to ukazać zagadnienia do niedawna wręcz nieobecne w świadomości historycznej Polaków zarówno w ujęciu regionalnym, jak i ogólnopolskim.

Atlas jest dziełem unikalnym ze względu na szczegółowość prezentowanych treści historycznych oraz na bogactwo informacji z najnowszej historii Polski. Przedstawienie zasięgów operowania oddziałów partyzanckich i aktywności zbrojnej podziemia na mapach w pięciu przedziałach czasowych służy uchwyceniu jego dynamiki w ujęciu przestrzennym i ilościowym. Zadaniem licznych, często po raz pierwszy publikowanych zdjęć i dokumentów jest przybliżenie czytelnikom atmosfery tamtych czasów. Atlas może być przydatny nauczycielom historii w gimnazjach i liceach, a także wykładowcom uniwersyteckim. Autorzy chcieli, by mógł z niego korzystać zarówno zawodowy badacz, jak i miłośnik historii lokalnej, niemający zamiaru czytania opasłych opracowań.

Atlas odzwierciedla stan wiedzy z początku 2006 roku. Z pewnością nie zastąpi on syntezy polskiego podziemia niepodległościowego, na którą - jak się wydaje - trzeba będzie jeszcze kilka lat poczekać. Być może jednak będzie inspiracją dla historyków, którzy zechcą zająć się badaniem oporu społecznego w pierwszych latach Polski Ludowej.

[Poprzedni Strona](#)
[Następny Strona](#)

ATLAS

POLSKIEGO PODZIEMIA NIEPODLEGŁOŚCIOWEGO

THE ATLAS OF THE INDEPENDENCE
UNDERGROUND IN POLAND

1944-1956

1

2

